

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 22/2006 vp

Hallituksen esitys lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä marraskuuta 2006 lähettäessään hallituksen esityksen lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 252/2006 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiaan lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Eeva Kangasniemi, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö
- hallintoneuvos Pirkko Ignatius, korkein hallinto-oikeus
- hallinto-oikeustuomari Sampo Jokinen, Helsingin hallinto-oikeus
- ylituomari Hannu Renvall, Turun hallinto-oikeus
- lakimies Karri Välimäki, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto
- oikeustieteen tohtori Sami Mahkonen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi lastensuojelulaki. Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa sekä lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut. Lailla pyrittäisiin edistämään viranomaisen välistä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi tarkoituksena on parantaa oikeusturvaa erityisesti lastensuojeluun liittyvässä päätöksenteossa.

Lapsen mielipiteen selvittämistä, kuulemista ja puhevallan käyttöä koskevia säännöksiä selkiytettäisiin. Lisäksi lakiin otettaisiin lapselle määrättävää edunvalvojaa koskeva säännös.

Ehdotetulla lailla muutettaisiin lastensuojelua koskevaa päätöksentekojärjestelmää. Tahdonvastaisia huostaanottoasioita koskevat päätökset tehtäisiin ensivaiheessa hallinto-oikeudessa kunnan sosiaalihuollosta vastaavan johtavan viranhaltijan hakemuksesta. Myös huostaanoton valmisteluun liittyvistä menettelyistä ja käytettävissä olevasta asiantuntemuksesta säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Suostumukseen perustuvista ja kiireellisistä toimenpiteistä päätös tehtäisiin kunnassa viranhaltijatasolla, mikä jälkeen oikeusturvan kannalta erityisen merkittävässä asioissa olisi suora muutoksenhaku-oikeus hallinto-oikeuteen.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettaviksi tarpeellisilta osin kansanterveyslakia ja erikoissairaanhoidtolakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä nimilakia.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008 lukuun ottamatta lakia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta, jonka on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä elokuuta 2008.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakivaliokunta ottaa lausunnossaan toimialansa mukaisesti hallituksen esitykseen kantaa niiltä osin kuin se koskee hallintolainkäyttöä, perheoikeudellista lainsäädäntöä ja rikosepäilyjen selvittämistä.

1 Hallintolainkäyttö

1.1 Päätöksenteko tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa

Lakivaliokunta pitää oikeana sitä esityksen lähtökohtaa, että päätöksentekojärjestelmää tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa on tarpeen kehittää. Nykyiseen järjestelmään, jossa päätökset tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa tekee kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin, liittyy vakavia puutteita. Se ei ainakaan kaikissa kunnissa takaa riittävällä tavalla lasten ja perheiden oikeusturvaa. Toimielimen jäseniltä ei edellytetä lastensuojeluasioissa tarvittavaa asiantuntemusta, minkä vuoksi asiakkaiden luottamus toimielimen kykyyn tehdä päätöksiä itsenäisesti saattaa horjua. Erityisenä ongelmana on tullut esiin se, että päätöksentekoon huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa asioissa ovat voineet osaltaan vaikuttaa myös kunnan talouteen liittyvät seikat. Huostaanotto vastoin huoltajien tahtoa on erittäin voimakkaasti perhe-elämään puuttuva toimenpide, minkä vuoksi oikeusturvaan on kiinnitettävä korostetusti huomiota.

Esitystä lakivaliokunnassa käsiteltäessä keskeiseksi kysymykseksi on kuitenkin noussut se, millä tavoin päätöksentekomenettelyä on perustelluinta kehittää. Hallituksen esityksessä on selostettu (s. 95—96) useita valmistelun aikana

esillä olleita vaihtoehtoja. Lakivaliokunta katsoo, että esityksen tavoitteet voidaan turvata joko siten, että tahdonvastaiset huostaanottoasiat siirretään esityksessä ehdotetulla tavalla ratkaistaviksi hallinto-oikeudessa, tai siten, että päätöksenteko osoitetaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä asettamalle moniammatillista asiantuntemusta edustavalle toimielimelle. Kumpaankin vaihtoehtoon liittyy sekä etuja että haittoja.

Hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn etuna on se, että hallinto-oikeus on epäilyksittä riippumaton ja puolueeton päätöksentekoviranomainen. Ehdotettu sääntely ei edellyttäisi uusien toimielinten perustamista. Hallinto-oikeuksilla on kokemusta ja asiantuntijajäsenjärjestelmän ansiosta myös erityistä ammatillista osaamista lastensuojeluasioissa. Näin ollen ehdotettu sääntely ei vaadi hallintotuomioistuinten jäseniltä sellaisia taitoja, joita heillä ei jo nykyisin ole tai tulisi olla. Tahdonvastaista huostaanottoa koskevat asiat tulevat hallinto-oikeuksiin jo nykyisin ns. alustusasioina, joten asiamäärät eivät uudistuksen myötä varsinaisesti lisäänty.

Ehdotetun sääntelyn haittapuolena on kuitenkin, että se merkitsisi huomattavaa muutosta hallinto-oikeuksien toimintaan näissä asioissa. Hallinto-oikeuksien asema ja tehtävä ensiasteen päätöksentekijöinä ja siihen liittyvien väliaikaismääräysten antajana olisi täysin toinen kuin mikä se on nykyisin hallinto-oikeuden toimiessa alustus- ja muutoksenhakuviranomaisena. Menettely monimutkaistuisi ja etäännyisi paikallistasosta.

Lastensuojelun asiakkaiden kannalta olisi ongelmallista, että päätöksenteko tapahtuisi nykyistä useammin myös maantieteellisesti etäällä

asiakkaiden asuinpaikasta. Hallinto-oikeuksien vähäisen lukumäärän vuoksi matkat lastensuojeluasioissa usein välttämättömiin suullisiin käsittelyihin saattaisivat muodostua pitkiksi.

Uudet tehtävät aiheuttaisivat hallinto-oikeuksille huomattavan suuren lisävoimavarojen tarpeen ensiasteen päätöksenteon ja suullisten käsittelyjen lisääntymisen vuoksi. Esityksen mukaan (s. 109/I) hallinto-oikeuksien työmäärä huostaanottoasioissa kasvaisi 12—14 henkilötyövuodella. Samaan aikaan on kuitenkin viireillä valtionhallinnon ns. tuottavuusohjelma, joka uhkaa johtaa myös oikeuslaitoksen henkilöstön vähentämiseen. Lakivaliokunta on vakavasti huolissaan siitä, että lisääntyneet tehtävät jouduttaisiin hallinto-oikeuksissa hoitamaan riittämättömällä voimavaroilla. Niin kuin hallituksen esityksessäkään (s. 108/I) todetaan, tällöin hallinto-oikeuksien olisi olennaisesti heikennettävä sitä tasoa, jolla ne hoitavat muita asiaryhmiään. Tämä puolestaan aiheuttaisi vaikeuksia hallinnon oikeussuojajärjestelmän toiminnalle kokonaisuutena. Hallituksen esityksessä todetu tavoin vaarana olisi oikeusturvan, yksilöiden hyvinvoinnin ja yritysten kilpailukyvyen heikkeneminen.

Korkein hallinto-oikeus jäisi ehdotetussa järjestelmässä ainoaksi muutoksenhakuasteeksi tahdonvastaisten huostaanottojen osalta. Kaksiportainen muutoksenhakujärjestelmä olisi sen sijaan käytettävissä, kun huostaanottopäätöksen tekee viranhaltija. Valiokunnan mielestä voidaan pitää perusteltuna, että nimenomaan tahdonvastaissa huostaanottoasioissa muutoksenhakujärjestelmän tulisi olla kaksiportainen.

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä asettaman toimielimen valintaa päätöksentekoviranomaiseksi puoltaa ennen kaikkea se, että päätöksenteossa välttämättä tarvittava moniammatillinen asiantuntemus tulisi siinä parhaiten turvatuksi. Päätöksenteko tapahtuisi paikallistasolla, jolloin voitaisiin turvata nopeus, joustavuus ja paikallinen asiantuntemus. Päätöksenteossa tarvittava tietämys esimerkiksi avohuollon tukitoimista sekä muista sosiaali- ja terveystalvakuista olisi vaivattomasti saatavilla. Päätöksenteko ta-

pahtuisi myös maantieteellisesti lähellä asiakkaita.

Tässä vaihtoehdossa vältettäisiin myös ne edellä selostetut ongelmalliset vaikutukset hallinto-oikeuksien toimintaan, joita esityksessä ehdotettuun sääntelyyn liittyisi. Hallinto-oikeudet toteuttaisivat perustehtävänsä oikeusturvan antajana ja muutoksenhakutuomioistuimena. Myös kaksiportainen muutoksenhaku olisi turvattu. Haittapuolena olisi se, että tämä vaihtoehto edellyttäisi uusien toimielimien perustamista ja niiden toiminnan organisointia.

Lakivaliokunta kiinnittää lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota siihen, että hallintovaliokunta on kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevassa mietinnössään todennut suuremman väestöpohjan kuntien ja yhteistoimintalueiden turvaavan sosiaalihuollon erityisammattitaidon hankkimista, säilyttämistä ja kehittämistä mm. lastensuojelutyössä (HaVM 31/2006 vp, s. 13/I).

Lakivaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta perusteellisesti harkitsee sitäkin vaihtoehtoa, että päätöksenteko tahdonvastaissa huostaanottoasioissa siirretään hallinto-oikeuden sijasta kunnan tai useamman kunnan yhdessä asettamalle moniammatillista asiantuntemusta edustavalle toimielimelle.

1.2 Lapsen kuuleminen ja lapsen puhevallan käyttö

Lakivaliokunta katsoo, että lapsen äänen kuulemista oikeudenkäynnissä voidaan tehokkaasti edistää huolehtimalla siitä, että lapsen toivomukset ja mielipide selvitetään asianmukaisesti ja että ne tulevat mukaan oikeudenkäyntiaineistoon. Lastensuojelulakiehdotuksen 20 §:n 1 momentti, joka koskee lapsen mielipiteen selvittämistä, on tältä kannalta tärkeä säännös.

Lapsen kuulemista ja lapsen puhevallan käyttöä koskevien säännösehdotusten mukaan pääsääntö olisi, että vasta 15 vuotta täyttäneelle lapselle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja että vasta 15 vuotta täyttäneellä lapsella olisi vastaavasti oikeus käyttää huoltajan tai muun

laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaan-
sa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Vain
tietyissä erikseen luetelluissa lastensuojelu-
asioissa ikäraja olisi 12 vuotta.

Lakivaliokunta ei puolla ehdotusta tässä muo-
dossa. Esityksessä ei ole esitetty riittäviä perus-
teluita sille, miksi ikärajaa tulisi korottaa nykyi-
sestä. Valiokunnan mielestä lapsen kuulemista
ja puhevallan käyttöä koskevissa säännöksissä
ikärajan tulisi kaikissa lastensuojeluasioissa olla
12 vuotta, jotta lapsen osallistuminen päätökseen-
tekoon tulee asianmukaisesti turvatuksi. Sama
koskee niitä säännöksiä, jotka koskevat lapsen
oikeutta hakea muutosta lastensuojeluasiassa
tehtyyn päätökseen.

Lakivaliokunta esittää,

*että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdot-
taa lakiehdotuksen 20 §:n 2 momenttia,
21 §:n 1 momenttia, 28 §:n 2 momenttia
sekä 89 §:n 2 ja 4 momenttia muutetta-
viksi siten, että niissä säädettävä ikäraja
on kaikkien lastensuojeluasioiden osalta
12 vuotta. Tällöin 21 §:n 2 momentti käy
tarpeettomaksi ja se voidaan poistaa la-
kiehdotuksesta.*

1.3 Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus

Lakiehdotuksen 85 §:n mukaan hallinto-oikeus
olisi tietyissä lastensuojeluasioissa päätösvaltai-
nen myös yksijäsenisenä. Tarkoituksena selväs-
tikin on, että yhden jäsenen kokoonpano muo-
dostuu aina hallinto-oikeuden lainoppineesta jä-
senestä. Tämä ei kuitenkaan selvästi ilmene
säännöksen sanamuodosta, jossa käytetty ter-
minologia on lisäksi epä johdonmukaista.

Pykälässä mainituissa asioissa saattaa toisi-
naan olla tarpeen myös lastensuojeluun erityi-
sesti perehtyneen asiantuntijajäsenen osallistu-
minen päätöksentekoon. Väliaikaistoimilta vaa-
dittavan joutuisuuden vuoksi ja voimavarojen
tehokkaan käytön kannalta ei ole kuitenkaan pe-
rustelua, että asiantuntijajäsenen saamiseksi mu-
kaan päätöksentekoon tulisi aina käyttää hal-
linto-oikeuden täysilukuista ratkaisukokoon-
panoa. Sen vuoksi pykälään on perusteltua lisä-
tä vaihtoehdoksi päätöksen tekeminen yhden
lainoppineen jäsenen ja asiantuntijajäsenen

muodostamassa kokoonpanossa, milloin he ovat
yksimielisiä asian ratkaisusta.

Edellä mainituista syistä lakivaliokunta esit-
tää,

*että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdot-
taa lakiehdotuksen 85 §:ää muutettavak-
si seuraavasti:*

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus

Yksi hallinto-oikeuden *lainoppinut* jäsen
voi tehdä hallinto-oikeuden *päätöksen*:

(1—3 kohta kuten HE)

*Hallinto-oikeus voi 1 momentissa maini-
tussa asiassa tehdä päätöksen myös ko-
koonpanossa, johon kuuluvat hallinto-
oikeuden lainoppinut jäsen ja asiantunti-
jajäsen, jos he ovat ratkaisusta yksimielii-
set. (Uusi)*

Lisäksi 1 tai 2 momentissa säädetty rat-
kaisukokoonpano voi järjestää 84 §:n
1 momentissa tarkoitettua valmistavan
suullisen käsittelyn.

*Muutoin hallinto-oikeuden päätösvaltai-
suudesta säädetään hallinto-oikeuslaissa
(430/1999). (Uusi)*

1.4 Hallinto-oikeuslaki

Hallinto-oikeuslain (430/1999) 7 §:n 1 momen-
tin 1 kohdan mukaan hallinto-oikeudessa asian
käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu
asiantuntijajäsen nyt voimassa olevassa lasten-
suojelulaissa tarkoitettussa lapsen huostaanot-
toa, sijaishuoltoon sijoittamista, huostassapitä-
misen lakkaamista tai yhteydenpidon rajoit-
tamista koskevassa asiassa. Säännöstä ei ole esi-
tyksessä ehdotettu muutettavaksi. Tämän vuoksi
ei välttämättä ole selvää, osallistuuko asian-
tuntijajäsen asian käsittelyyn ja ratkaisemi-
seen myös muissa ehdotetussa lastensuojelulaissa
tarkoitetuissa lapsi- ja perhekohtaista lasten-
suojelua koskevissa asioissa. Näitä ovat mm.
28 §:ssä tarkoitettua lupaa lapselle suoritettavaan
tutkimukseen koskevat asiat, 38 ja 39 §:ssä tar-

koitetut kiireellistä sijoitusta koskevat asiat sekä 11 luvussa tarkoitetut rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä koskevat asiat. Valiokunta pitää hallinto-oikeuden asiantuntemuksen turvaamiseksi tarpeellisenä, että asiantuntijajäsenen osallistumisesta päätöksentekoon kaikissa lastensuojelulaissa tarkoitetuissa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevissa asioissa säädetään yksiselitteisesti.

Lakivaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettavaksi seuraavasti:

7 §

Asiantuntijajäsenet

Hallinto-oikeudessa asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuu asiantuntijajäsen:

1) lastensuojelulaissa (/) tarkoitetussa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevassa asiassa;

1.5 Muutoksenhaku

Esityksen mukaan suostumukseen perustuvista ja kiireellisistä lastensuojelutoimenpiteistä tehtäisiin päätös kunnassa viranhaltijatasolla, minä jälkeen oikeusturvan kannalta erityisen merkittävässä asioissa olisi suora muutoksenhaku-oikeus hallinto-oikeuteen. Ennen varsinaista muutoksenhakua ei siten tarvitsisi tehdä sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaista oikaisuvaatimusta kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Lakivaliokunta pitää ehdotusta perusteltuna, koska se edistää oikeusturvan saamista joutuisasti.

Voimassa olevan lain mukaan hallinto-oikeuden päätöksestä lastensuojelun järjestämisen ja kustannusvastuuta koskevissa hallintoriita-asioissa saa valittaa, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Esityksessä ehdotetaan, että muutosta voitaisiin hakea näihin asioihin suoraan ilman valituslupaa.

Valituslupajärjestelmä on ulotettu kyseisiin asioihin nykyisen lastensuojelulain eduskuntakäsittelyssä (SoVM 2/1983 vp, s. 3/II). Tuolloin valittua ratkaisua ei ole lakivaliokunnan mielestä aiheellista nyt muuttaa. Perustuslakivaliokunta on tosin lausuntokäytännössään pitänyt valituslupajärjestelmää hallintolainkäytössä poikkeuksellisenä järjestelynä ja tähdentänyt, että lupajärjestelmän laajentamiseen uusiin asiarhyymiin tulee suhtautua pidättyvästi (ks. esim. PeVL 33/2006 vp, s. 3/I ja siinä viitatu lausunnot). Valituslupajärjestelmä sopii kuitenkin lakivaliokunnan mielestä hyvin säilytettäväksi kuntien välisissä korvausriidoissa, joissa ei ole kysymys yksilön oikeuksia tai velvollisuuksia koskevasta asiasta (ks. HE 309/1993 vp, s. 73/II—74/I).

Esityksessä valituslupajärjestelmästä luopumista on perusteltu mm. sillä, että kustannuksia koskevat kuntien väliset riita-asiat eivät ole välttämättä oikeudellisesti yksinkertaisia eikä oikeuskäytäntö niiden osalta ole vakiintunutta. Lakivaliokunta toteaa, että muutoksenhaun luvanvaraisuus ei rajoita korkeimman hallinto-oikeuden mahdollisuuksia ohjata oikeuskäytäntöä. Valiokunnan mielestä valituslupajärjestelmän säilyttäminen pikemminkin mahdollistaa korkeimman hallinto-oikeuden voimavarojen käytämisen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että oikeudellisesti vaikeimmissa tapauksissa voidaan antaa laadukkaita, hallinto-oikeuksissa tapahtuvaa lainkäyttöä ohjaavia ennakkopäätöksiä. Valituslupajärjestelmän säilyttäminen parantaa osaltaan myös korkeimman hallinto-oikeuden mahdollisuuksia antaa oikeusturvaa joutuisasti.

Lakivaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen 92 §:ää muutettavaksi siten, että lain 16 §:ssä tarkoitettua kuntien välistä järjestämisen- ja kustannusvastuuta koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää asiassa valitusluvan.

2 Perheoikeudellinen lainsäädäntö

2.1 Lapsen huolto

Lakiehdotuksen 46 §:ssä on säännökset lapsen huollosta päättämisestä huostassapidon aikana. Pykälän 1 momentin mukaan huostassapidon aikana tuomioistuimien voi päättää mm. siitä, kenelle lapsen huolto on uskottava, siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Säännös vastaa asiallisesti voimassa olevaa lakia, eikä siitä ole huomauttamista.

Pykälän 2 momentti koskee mm. palkkion maksamista lapsen ylläpidosta ja hoidosta. Palkkiota voitaisiin nykyisestä poiketen maksaa siinäkin tapauksessa, että lapsen huolto siirretään lapsen sijaishuollosta vastanneelle perhehoitajalle.

Lakivaliokunta korostaa sitä periaatteellista lähtökohtaa, että ehdotetuista säännöksistä huolimatta tarkoituksena ei voi olla se, että huostaanottotapauksissa säännönmukaisesti menettelyksi muodostuu huostaanotetun lapsen huollon siirtäminen vanhemmilta perhehoitajalle. Huollon siirtämisestä päättää käräjäoikeus soveltaen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua lakia. Sen 9 §:n 2 momentissa asetetaan tiukat edellytykset huollon siirtämiselle pois vanhemmilta. Jos vanhemmat tai toinen heistä ovat lapsensa huoltajia, tuomioistuimien voi mainitun lainkohdan mukaan uskoa lapsen huollon vanhempien sijasta yhdelle tai useammalle muulle henkilölle vain, jos tähän on lapsen kannalta erittäin painavia syitä.

Edellä esitetystä huolimatta lakivaliokunta puoltaa kysymyksessä olevien säännösten ottamista lastensuojelulakiin. Yksittäistapauksissa huollon siirtäminen perhehoitajalle saattaa olla lapsen kannalta perustelluin ratkaisu. Säännökset turvaavat osaltaan sen, että tällaisissa tilanteissa rahan liittyvät kysymykset eivät estä huollon järjestämistä lapsen edun mukaisesti.

2.2 Nimilaki

Esityksessä ehdotetaan vähäistä muutosta nimilakiin (694/1985). Ehdotuksen mukaan hakeuksesta, joka koskee huostaan otetun lapsen

nimen muuttamista, on pyydetty lausunto kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä. Näin voidaan turvata se, että maistraatilla on tiedossaan lastensuojeluviranomaisten ja lapsen näkökulman harkitessa, voidaanko nimen muuttamista pitää nimilaisella tarkoitettulla tavalla tarkoituksenmukaisena tai muuttuneiden olosuhteiden tai muiden erityisten seikkojen vuoksi perustelluna. Lakivaliokunta puoltaa ehdotusta.

2.3 Perheasioiden sovittelu ja lastensuojeluilmoitus

Lakivaliokunta on toukokuussa 2006 antanut lausunnon oikeusasiamiehen erilliskertomuksesta, jossa tarkasteltiin oikeusasiamiehen havaitsemia ongelmia sellaisten viranomaisille kuuluvien tehtävien hoitamisessa, jotka liittyvät lapsen suojelemiseen perheväkivallalta (LaVL 9/2006 vp — K 1/2006 vp).

Lausunnoissaan valiokunta piti tarpeellisenä lainsäädännön tarkistamista siten, että avioliittolaisissa (234/1929) tarkoitetuille perheasioiden sovittelijoille säädetään velvollisuus tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitus. Valiokunnan mielestä tämä oli lapsen turvallisuuden varmistamiseksi tarpeellista esimerkiksi tilanteissa, jossa sovittelija saa sovittelun yhteydessä tietää perheessä lapseen kohdistuvasta väkivallasta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Ehdotetun lastensuojelulain 25 §:n mukaan velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus koskisi myös perheasioiden sovittelijoita silloin, kun sovittelua järjestetään kunnan sosiaalitoimen tai seurakunnan toimesta. Ilmoitusvelvollisuus ei kuitenkaan ulottuisi papin rippisalaisuuden piiriin kuuluviin tietoihin. Aikaisempaan lausuntoonsa viitaten valiokunta puoltaa ehdotettua ilmoitusvelvollisuuden laajentamista.

3 Rikosepäilyjen selvittäminen

3.1 Ilmoitus poliisille

Oikeusasiamiehen erilliskertomuksesta antamassaan lausunnossa lakivaliokunta katsoi, että sosiaaliviranomaisille tulisi ainakin vakavimmissa tapauksissa säätää velvollisuus ilmoittaa poliisille epäillystä lapseen kohdistuneesta väki-

valtarikoksesta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Valiokunta piti rikosepäilyn saattamista poliisiin tutkittavaksi tärkeänä sekä oikeusturvaystävänä että mahdollisen väkivallan käytön lopettamiseksi.

Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole ehdotettu sosiaaliviranomaisille säädettäväksi velvollisuutta ilmoittaa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai lapseen kohdistuneen väkivallan epäilystä poliisille. Tätä on esityksessä (s. 85/II) perusteltu sillä, että tällainen velvoite merkitsisi tosiasiaassa lukuisten perusteettomien ja perustelemattomien tutkintapyyntöjen tekemistä poliisille. Varsinkin perheen sisäisissä seksuaalisen hyväksikäytön epäilyissä tällaisen epäilyn ilmoittaminen sosiaaliviranomaisille voi esityksen mukaan perustua lapsen vanhempien väliin riitaisuuksiin.

Edellä mainitut vastakkaiset näkökannat on lakivaliokunnan mielestä mahdollista sovittaa yhteen ottamalla lakiin säännös, jonka mukaan lastensuojeluviranomaisilla on velvollisuus saattaa asia poliisiin tutkittavaksi, jos epäilty rikos on vakava ja jos epäily lisäksi on perusteltu. Tällöin ilmoitusvelvollisuus ei syntyisi pelkästään sillä perusteella, että joku esimerkiksi esittää viranomaiselle pelkän väitteen vanhemman syyllistymisestä lapseen kohdistuneeseen rikokseen. Ilmoitusvelvollisuus syntyisi, jos viranomaisella käytettävissään olevien tietojen perusteella on syytä pitää rikosepäilyä perusteltuna.

Lakivaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa lastensuojelulakiin otettavaksi esimerkiksi näin kuuluvan säännöksen:

Lastensuojeluviranomaisen on salassapitoa koskevien säännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltu syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain (39/1889) 20 tai 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

3.2 Rikosepäilyn selvittämiseen liittyvät palvelut

Lastensuojelulakiehdotuksen 15 §:ään sisältyvä säännös, jonka mukaan lasten tarvitsemat seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyn selvittämiseen liittyvät palvelut on järjestettävä kiireellisinä. Lakivaliokunta pitää ehdotettua säännöstä tärkeänä, sillä erityisesti hyväksikäyttöepäilyjen tutkinnan viivästyminen saattaa vaikeuttaa esitutkinnan suorittamista luotettavasti. Rikosepäilyn selvittäminen kiireellisesti on näin ollen perusteltua paitsi lapsen itsensä kannalta myös rikoksesta epäillyn oikeusturvan parantamiseksi ja rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen edistämiseksi. Valiokunta korostaa, että säännöksessä asetettavan velvoitteen täyttämiseksi tarvittavat voimavarat on turvattava.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

LaVL 22/2006 vp — HE 252/2006 vp

Helsingissä 25 päivänä tammikuuta 2007

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tuija Brax /vihr	Heli Paasio /sd
vpj.	Susanna Rahkonen /sd	Lyly Rajala /kok
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Jukka Roos /sd
	Leena Harkimo /kok	Tero Rönni /sd
	Lasse Hautala /kesk	Petri Salo /kok
	Anne Holmlund /kok	Pertti Salovaara /kesk
	Tatja Karvonen /kesk	Minna Sirnö /vas
	Petri Neittaanmäki /kesk	Astrid Thors /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuomo Antila.